

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра теорії та історії світової літератури

**КУРСОВА РОБОТА
з історії української літератури**

на тему: «Наративні техніки у творчості Сергія Жадана»

**студентки групи СЛукр 03-20
педагогічного факультету романо-германської та української філології,
спеціальності 014 Середня освіта,
спеціалізації 014.01 Українська мова
і література, освітньої програми
Українська мова і література, англійська мова, зарубіжна література
Герасименко Любові**

Допущена до захисту

Науковий керівник

професор Мейзерська Т. С.

«__» _____ року

Завідувач кафедри

(підпис) (ПІБ)

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ЄКТС ____

ЗМІСТ

ВСТУП	1
РОЗДІЛ 1. НАРАТИВ ЯК ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧА КАТЕГОРІЯ	3
1.1. Поняття про наратив у літературі	3
1.2. Класифікація наративних моделей в українській літературі	6
РОЗДІЛ 2. ФУНКЦІОНУВАННЯ НАРАТИВІВ У ТВОРЧОСТІ СЕРГІЯ ЖАДАНА	11
2.1. Кінонаративізм у поезії Сергія Жадана	12
2.2. Кінонаративізм у прозовому доробку письменника	15
ВИСНОВКИ	19
АНОТАЦІЯ	20
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	21

ВСТУП

Наратив у літературі – це спосіб, яким розповідається історія або оповідання, включаючи розподіл подій, дійових осіб, місця та часу. Це структура, яка використовується автором, щоб передати свою ідею, розкрити сюжет та взаємодію персонажів.

Зазвичай наратив має таку структуру:

1. Введення у сюжет, де автор може викласти початкову ситуацію, встановити місце та час дії, а також представити головних героїв.
2. Події, які вводять у сюжет та викликають конфлікт або проблему. Зав'язка може бути складними подіями, драматичними зіткненнями, внутрішніми конфліктами героїв або відкриттям таємниць.
3. Розкриття сюжету та взаємодії між персонажами: події, пригоди, розкриття характерів, внутрішні зміни героїв або деталі, які допомагають розкрити сюжет.
4. Кульмінація – точка в сюжеті, коли драматичний конфлікт досягає свого максимального напруження.
5. Розв'язання – частина наративу, коли вирішується конфлікт, відбувається розв'язання проблеми або доля героїв.
6. Висновок.

Кінонратив у літературі може бути представлений у вигляді опису подій, місця, дійових осіб та їх взаємодії, а також застосуванням літературних засобів, що допомагають створити візуальні образи уявні у читачів. Це поняття мало вивчене у літературі, зокрема у творчості Сергія Жадана. Тому тема нашого дослідження є **актуальною**.

Об'єктом дослідження є елементи кінонарації у творчому доробку Сергія Жадана.

Предмет дослідження – літературні праці письменника.

Метою роботи є опис елементів кіноматографії Сергія Жадана.

Курсова робота передбачає вирішення таких **завдань**:

- Описати розвиток наративу у літературі, наративні моделі, кінонарративізм у творчому доробку Сергія Жадана.
- Розглянути роль елементів кінонарації у творах письменника, їх вплив на стиль автора.
- Проаналізувати приклади поетичних та прозових творів з використанням кінонарації показати, як вони допомагають створювати образи, передавати настрій та емоції.

Методологічні засади роботи. У роботі використано комплексний підхід до аналізу тексту. Методологічну основу роботи складають наративний, інтертекстуальний та культурно-історичний методи літературознавчого дослідження

Курсова робота **складається** зі вступу, анотації, двох розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. НАРАТИВ ЯК ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧА КАТЕГОРІЯ

Наратив – історично і культурно обґрунтована інтерпретація деякого аспекту світу з певної позиції. У літературі наратив – лінійний виклад фактів і подій у літературному творі, тобто те, як воно було написано автором.

Наратив поняття філософії постмодернізму (постмодерну), що фіксує процесуальність самоздійснення як спосіб буття розповідного (або, як писав Ролан Барт, «який повідомляє») тексту.

Термін запозичений з історіографії, де виникає в рамках концепції «наративної історії», що трактує зміст історичної події не як обґрунтований об'єктивною закономірністю історичного процесу, а як нерозривно зв'язаний з інтерпретацією.

1.1. Поняття про наратив у літературі

Наратологія як окрема галузь знань з'явилася наприкінці 60-х років ХХ століття у працях французьких структуралістів. Згодом вона здобула цілий ряд самоідентифікацій, на позначення яких використовувалися такі терміни і терміносполуки, як «наратологія», «наративістика», «наративні студії», «наративна теорія», «теорія наратива» та ін. Вона почала свій шлях від теорії літератури, де здобула своє теоретичне обґрунтування, а відтак розпросторила свою присутність на інші наукові дисципліни, як от історію, соціологію, психологію, політологію, теологію, право, філософію.

Безпосереднім об'єктом дослідження у наратології є наративи. Це, на перший погляд, очевидне твердження потребує ряду пояснень. Передусім, варто з'ясувати, хоча б у першому наближенні, що таке наратив. Наведемо кілька визначень, які побутують у світовому літературознавстві. Так, провідний

американський наратолог Джералд Принс у словнику «A Dictionary of Narratology» стверджує, що наратив – це «репрезентація (як результат і процес,

3

об'єкт і акт, структура чи структурування) однієї чи більше дійсних чи вигаданих подій, поданих одним, двома чи кількома (більш чи менш проявленими) нараторами одному, двом чи кільком (більш чи менш проявленим) нараторам». Валерій Тюпа констатує, що наратив – це рід дискурсу, що характеризується тим, що «розповідає певну історію» (Ж.Женетт); сюжетно-розповідне висловлювання, яке надає своєму предметно-сенсовому змістові статус події, що робить його подвійноподієвим: «Перед нами дві події – подія, про яку розказано у творі, і подія самого розказування (Бахтін)». Міке Баль повідомляє, що наратив – це «текст, у якому певний агент повідомляє (розповідає) історію засобами мови, образотворчого мистецтва, архітектури чи їх комбінації». Маріна Можейко у «Енциклопедії Постмодернізму» зазначає, що «наратив – це поняття філософії постмодерну, що фіксує процесуальність само здійснення як спосіб буття розповідного тексту» [18, с. 4].

Сам термін «наратив» запропонований Ц. Тодоровим [5, с. 476]. У літературознавстві слід вживати поняття «наратив» й «розповідь» як синоніми, наратив як результат процесу наративізації. Об'єктом наративу виступає персонаж та внутрішньотекстові розповідні інстанції: імпліцитний та експліцитний наратор, нарататор, автор (реципієнт) [5, с. 89].

Одним із компонентів наративної структури є образ наратора, який у філологічній науці трактується по-різному. Теоретичний і практичний рівні наратора як важливого суб'єкта літературної оповіді на прикладі конкретних творів представлено у дослідженнях українських літературознавців: Л. Мацевко-Бекерської, М. Легкого, Т. Черкашиної, Г. Максименко, С. Сіверської, І. Бехти, К. Коваленко. І.А. Бехта окреслює термін «наратор» як «суб'єкт свідомості, який безпосередньо втілений у тексті і з яким має справу читач» [1, с. 214]. У

художньому творі наратор формує структуру оповіді та забезпечує сюжетну та композиційну цілісність.

Наративна структура твору передбачає наявність ієрархічно впорядкованих «голосів», основним із яких стає голос оповідача. Голос героя залежний від голосу автора, може різнитися від нього чи сповідувати інші ідеали.

4

Часом голоси героя і автора можуть збігатися чи взаємонакладатися, тоді оповідну функцію виконує герой, свідомість котрого розчиняється в авторському баченні. Крім голосу автора, персонажа, невід'ємною складовою прозового твору є «голос дійсності», що є не менш значущим, оскільки саме через нього додаються певні штрихи до сюжетної оповіді. «Голос дійсності» - це ракурс бачення усіх другорядних персонажів, які зустрічаються в процесі наративу. У сучасній літературі, на нашу думку, є сенс говорити про «множинного» дієтичного / недієтичного наратора, котрий може поєднувати усі ракурси бачення. Голос наратора чи нараторів у тексті зазвичай є домінантним, від поєднує різні точки зору, стає комунікативним центром, навколо якого розгортається оповідь. «Завданням наратора є здатність асимілювати авторську інтенцію в читацьку, стати центром порозуміння у класичній опозиційній структурі між адресатом і реципієнтом» [17, с. 52]. Саме наратор стає тим маркером, що окреслює читацьку інтенцію твору та окреслює межі фікційності художнього простору.

Огляд наратологічних досліджень дозволяє виокремити основні категорії наратології, на яких ґрунтуються оповідні теорії: 1) функція (В. Пропп) – одиниця сюжету, пов'язана з іншими його елементами; 2) індекс (Р. Барт) – ознака, що допомагає розкрити характер персонажа, його емоційний стан, окреслити атмосферу, в якій здійснювалася дія; 3) послідовність (Кл. Бремон, Р. Барт) – група ядерних функцій, які вказують на логіку здійснення дій персонажів; 4) персонажі, діючі особи (В. Пропп, А. Греймас, Кл. Бремон) – суб'єкти дії і розповіді; 5) розповідна роль (Кл. Бремон, А. Греймас) – роль, яку виконує персонаж, реалізуючи у своїх діях деякий вірогідний процес; 6) наративні фігури

(Ж. Женетт), типологія яких будується на часових, модальних поняттях дієслова; 7) часова структура розповідних текстів (П. Рікер, Ф. Кермоуд) – «комплекс часових стратегій, що служать концепції часу»; 8) модальність (Ж. Женетт) – фіксує момент детального викладу подій, характер інформації про них; 9) кут зору (Г. Джеймс, Б. Успенський), фокалізація (Ж. Женетт, Р. Барт) – наявність у творі декількох незалежних поглядів, поліфонія, багатоголосся;

5

10) голос (М. Бахтін, П. Рікер) – поняття синонімічне до кута зору [18, с. 33].

Отже, поняття «нарратив», хоча й існує значна кількість філологічних розробок, і наразі повністю не сформоване. Дослідники намагаються окреслити конститутивні ознаки терміну «нарратив», виділяючи певні домінуючі складники, оскільки саме від манери ведення оповіді, викладу матеріалу в індивідуально-авторському міфі залежить рецепція тексту читачем. Однак важко схарактеризувати нові оповідні форми, що не «вписуються» в уже окреслені «межі» нарративу. Нарратив у літературі – це спосіб розповіді історії, розкриття подій, характерів та емоцій через використання літературних засобів та структур. Нарратив може мати різні форми і стилі, включаючи лінійні, дисперсні, епістолярні, монологічні та багато інших.

Однією з найпоширеніших форм нарративу в літературі є лінійний нарратив, де події розгортаються послідовно в хронологічному порядку. Це може бути типовий «початок-середина-кінець» структура, де вводяться герої, розгортається конфлікт, досягається кульмінація та розрядка сюжету. Однак, літературні нарративи можуть бути більш складними, з використанням флешбеків, передачі нарративу від різних персонажів, альтернативних реалій та інших літературних технік.

1.2. Класифікація нарративних моделей в українській літературі

Нарративну модель визначено як систему принципів конституювання тексту на глибинному рівні його формування відповідно до природи нарративу.

Наративна модель передбачає розгортання нарації, яке виявляється у складових, пов'язаних з особливостями організації подієвого ряду та власне оповіданням.

В українській літературі виділяємо дві групи наративних моделей. Перша з них – *традиційна (лінійна, послідовна)*, друга – *нетрадиційна (нелінійна)*.

Першій групі (*лінійній, традиційній*) властива здебільшого впорядкована наративна, сюжетна й хронотопічна канва, тексти орієнтовані на послідовне зображення нетривалого життєвого моменту – часто приватної історії героя-наратора (оповідача) або ж персонажа (розповідача).

6

У цій групі найрепрезентативніші дві наративні моделі: *лінійно-ретроспективна (спогадова) і лінійно-проспективна*.

Тексти *спогадової наративної моделі* організовано подібно до одного з типів лінійних наративних структур (охарактеризовані в роботі В. Сірук), коли «наратор-персонаж перебуває в часі теперішньому, який попри наявні ретроспекції сприймається читачем як тривалий» [1, с. 62]. Нарація тут виразно ретроспективна, тож очевидна важливість події самої оповіді / розповіді. До повістей цієї групи зараховуємо тексти «Альбіна» Є. Кононенко, «Армагедон уже відбувся» М. Матіос, «Київ, вставай!» С. Йовенко, «Нова стара баба» Л. Денисенко, «Новий рік у Стамбулі» Г. Пагутяк, «Нехворощ» Л. Пономаренко, «Піранья, або Вона забирає своє» В. Вознюка, «Сповідь джури Самойловича» В. Даниленка.

Лінійно-проспективна наративна модель – це спосіб нарації в художньому тексті, для якого важливе збереження поступовості й узгодженості подій. Якщо взяти до уваги наративну структуру, що лежить в основі названої моделі, то вона буде близькою до класичного (традиційного) лінійного типу, означеного в уже згаданому дослідженні В. Сірук [1, с. 62].

Друга група наративних моделей – *нетрадиційна (нелінійна)* – оприявнює художню дійсність за допомогою зразків, різних за ступенем оригінальності конструювання нарації. Виразність закодованих в них ідей постструктуралізму – маркер уналежнення текстів до цієї групи, у якій визначаємо дві найпомітніші наративні моделі: *ризомна й дисперсна*.

Першій наративній моделі властива ризомність (термін Ж. Дельоза й Ф. Гваттарі), гіпертекстовість, змішані типи нарації, нерідко – гра з уявним читачем (фокалізатором). Сюди зараховуємо елементи *кіно у наративній розповіді (кінонаратив)*.

Кінонаратив у літературі відноситься до використання елементів кінематографу або кіносторінки в літературному творі. Це може включати описи візуальних ефектів, діалоги, сценарій або структуру, подібну до кінематографічної.

7

Кінонаратив може бути використаний в різних жанрах літератури, таких як роман, оповідання, поезія або драма.

Один з прикладів кінонаративу може бути в описах дійових осіб. Наприклад, автор може використовувати мову, характерну для кіносценарію, з вказівками про зйомку кадрів, рухи камери та позиції акторів. Це може допомогти створити візуальні образи в уяві читача, подібні до тих, які б він бачив на екрані кіно.

Крім того, кінонаратив може бути використаний в структурі твору, наприклад, з використанням змінюючихся кутів огляду або монтажу, що надає твору динаміки та ритму, подібним до кінематографічного монтажу.

Діалоги також можуть містити елементи кінонаративу, наприклад, зміна планів, використання реплік, які більше характерні для кінематографу, таких як «зум» або «панорама».

Використання кінонаративу в літературі може додати більш візуального та динамічного аспекту до тексту, допомогти створити візуальні образи в уяві читача, а також виразити настрій, емоції та атмосферу, характерні для кінематографу.

Дисперсна наративна модель – це підхід до побудови наративів, який базується на розподілі наративних елементів або дії між різними персонажами, часовими рамками або місцями дії. Він використовується в літературі, кіно, відеоіграх та інших формах наративного мистецтва.

Дисперсна наративна модель допускає наявність кількох розповідачів, які можуть розповідати різні аспекти історії або різні кутки погляду різних персонажів. Вона може мати складну структуру, де події розгортаються не в лінійному порядку, а можуть перекриватися у часі, місці або від погляду різних персонажів. Це дає можливість розкрити багат шарову природу історії, включаючи різні відносини між персонажами, внутрішні конфлікти та розкриття характерів.

Дисперсна наративна модель може бути використана для створення складних і багатогранних наративів, які виходять за межі традиційних лінійних структур.

8

Вона може дозволяти глибше досліджувати емоційний стан, мотивацію та внутрішні думки персонажів, а також дозволяти відображати різні погляди на одну і ту ж подію. Це може забезпечувати цікаві ефекти, які розширюють можливості наративного мистецтва та дають нові перспективи для розуміння історій [1, с. 105].

Розглянемо ще один варіант класифікації наративних моделей у літературі.

Визначено два типи наративних моделей: *модель з мінімальним дистанціюванням недієгетичного наратора щодо героя* та *модель із дистанційованим щодо зображуваного наратором*.

До першого типу належать два різновиди в аспекті розгортання дієгезису: *а) модель із трансформацією мономіфу (повною); б) модель з лімінальним сюжетоскладанням*.

До другого типу належать моделі: *а) з неповною трансформацією мономіфу; б) з лімінальним сюжетоскладанням* [8, с. 13].

Особливістю першого типу моделей є наближення недієгетичного наратора до психіки героя, відтворення його почуттів, роздумів. У таких текстах наратор зосереджується на відображенні подій крізь призму сприйняття протагоніста. Оскільки читацьке сприйняття в цих текстах зосереджене на свідомості героя, домінуючою є персонажна фокалізація, зокрема в аспекті перцепції, мовлення, менше – ідеології.

Для цього типу текстів визначальним є те, що значну частину його займають висловлювання та думки героя. Мовлення героя цитується, частіше – передається у формі невластне прямого та вільного непрямого мовлення. Неодноразово використовується інтроспекція протагоніста. Недієгетичний наратор є настільки близьким до почувань і роздумів героя, що може ототожнюватися з ним, відмовляючись від власної думки чи узагальнення, може своє мовлення будувати на поєднанні із мовленням чи думками наратора.

Особливістю другого типу наративних моделей є дистанціювання недієгетичного наратора, який бачить і чує персонажів на віддалі, не узагальнює їхніх думок і вчинків.

9

Нараторіальна фокалізація у перцептивному, просторовому, часовому аспектах, відсутність зосередження на одній свідомості героя та поліфонія ідеологічних точок зору персонажів зводять позицію наратора до зазначення аспектів, щодо яких передбачаються читацькі висновки. Як правило, по черзі з'являються нові персонажі, які висловлюють своє ставлення до життя, думки з приводу суспільних подій чи якоїсь однієї події. Якщо для першого типу оповідань характерний динамічний герой, що долає перешкоди, проходить випробування, а увага читача постійно зосереджена на його внутрішньому світі, то в другому типі недієгетичний наратор зводить різних персонажів у певному просторовому континуумі й цитує їхні слова й думки, не коментуючи.

Другий тип наративних моделей характеризується широким використанням цитованого мовлення в аспекті способів передачі мовлення й думок персонажів; відстороненістю недієгетичного наратора від персонажів, що зумовлює поліфонію думок і бачень; немає заглиблення у психіку одного героя – протагоніста, є звучання різних голосів; переважає нараторіальна фокалізація, що й забезпечує читачеві можливість сприймати різні позиції, думки персонажів; дискурси персонажів змістовно розкривають важливі суспільні проблеми сучасності автора, часто вони містять філософські роздуми [8, с. 14].

Отже, безсумнівно, поділ текстів за наративними моделями – наукова умовність, адже він передбачає увагу до домінантних ознак розгортання повістєвого наративу, які на основі тих чи тих критеріїв можна зіставити з іншими характеристиками. Водночас в одному тексті нерідко актуалізовано прикмети кількох наративних моделей.

РОЗДІЛ 2. КІНОНАРАТИВ У ТВОРЧОСТІ СЕРГІЯ ЖАДАНА

Кінонаратив у літературі – це використання елементів кінематографічної мови, технік та структур в літературних творах. Це може включати візуальний опис, зображення руху та дії, розмови між персонажами, зміну пункту зору та часових рамок, що створює враження динаміки та ритму, схожих на кінематографічні прийоми.

Один з прикладів кінонаративу в літературі – це використання структури сцен в романі. Поділ роману на різні сцени, як у фільмі, з деталізованими описами дії, діалогами та змінами місця та часу, може надати наративу кінематографічного характеру.

Ще одним прикладом може бути використання техніки «монтажу» в літературному творі. Це коли автор використовує швидкі зміни сцен, епізодів або спогадів, що створюють ефект монтажу, схожий на кіно. Це може бути використано для створення динамічного темпу, підкреслення специфіки наративу та підсилення емоційного впливу на читача.

Крім того, використання візуальних описів, яскравих образів та ретельно побудованої сцени може надати літературному твору відчуття візуальності, подібно до кінематографу.

Таким чином, кінонарратив у літературі може бути відображений через використання кінематографічних технік, структур та елементів, що додають наративу динаміку, ритм та візуальність, схожі на фільмовий досвід.

У кінонарративі своїх творінь Жадан використовує дисперсний нарратив, де події розгортаються не в послідовному порядку, а можуть бути розкидані в різні часові рамки, місця дії та перспективи різних персонажів. Він експериментує з хронологією подій, змішуючи минуле та сучасне, реальність та фантазію, створюючи багатогранні та неочікувані сюжетні відгалуження.

Також, у творчості Жадана часто можна знайти використання множинних нарративних голосів, де розповідь може бути переказана від різних персонажів, з різних точок зору, використовуючи різні мовні реєстри та стилі. Це дозволяє створювати багатосаровість та різнобічність в розкритті характерів та подій.

11

Крім того, Жадан використовує в своїх творах елементи метатексту, саморефлексії та поетики музики та поп-культури, що робить його наративи унікальними та відмінними від традиційних літературних наративів.

Загалом, наратив у творчості Сергія Жадана може бути складним, експериментальним та багатогранним, використовуючи різні літературні техніки та стилі. Розглянемо детальніше кінонарратив у творчості Сергія Жадана.

2.1. Кінонарратив у поезії Сергія Жадана

Сергій Жадан – відомий український письменник, поет, прозаїк та музикант, відомий своїм оригінальним стилем та сучасним підходом до літератури. В його творчості можна відзначити використання елементів кінонарративу в поезії, що надає його творам особливої динаміки та емоційної насиченості.

Один з прикладів кінонарративу у поезії Сергія Жадана – це використання візуальних образів, зображень та діалогів, що створюють враження кінематографічної сцени. Він часто використовує деталізовані описи візуальних образів, як у фільмі, що розкривають візуальні аспекти подій та вражень персонажів. Це може створювати відчуття живості та реалістичності в поезії, надаючи їй кінематографічного відтінку.

Він таким чином розповідає історію, створюючи картину, як сцену з фільму: *«Птах уночі забивається до кімнати, / хоче вирватись, ріже повітря крилами, / не знаходить виходу, не дає себе упіймати, / сторожко завмирає, зібравшись із силами»* [14]; *«Перші дні листопада. / Вона спить у порожній кімнаті, в чужому ліжку. / А він думає: чуже місто, чужа кімната – / як я її тут залишу? / Третя по обіді. / Суха осінь. / Посиджу, доки вона спить, заговорюючи постійно. / Світло таке легке. / Вона четвертий день у дорозі. / Хай їй хоча би тут буде спокійно»* [14]; *«Якщо буде потрібно – / поправлятиму ковдру. / Якщо буде холодно – / причинятиму вікна. / Спробую перехитрити її застуду невиліковну. / Я сам усе це вигадав, / вона ні в чому не винна»* [14]; *«Її п'ятнадцять і вона торгує квітами на вокзалі. / Кисень за шахтами солодкий від сонця та ягід.*

12

/ Потяги завмирають на мить і рушають далі. / Військові їдуть на Схід, військові їдуть на Захід» [14].

Крім того, в поезії Жадана можна відзначити використання зміни пункту зору та часових рамок, що надає його поезії динамічності та ритму, подібного до кіно. Він може використовувати різні наративні голоси та режими, розповідаючи історію з різних перспектив, що створює враження кінематографічного монтажу. Цього він досягає шляхом використання дієслівних форм та звернень до ліричної героїні: *«Тому що ніколи тебе не вирвеш, / ніколи не забереш, / тому що вся твоя свобода / складається з меж, / тому що в тебе немає / жодного вантажу, / тому що ти ніколи не слухаєш, / оскільки знаєш і так, / що я скажу, / тому що в цій мові не лишилось / жодних нормальних слів, / тому що синтаксис, / який нас рятував, / давно застарів, / тому що повіривши одного разу, / будеш*

вірити до кінця, / тому що мені саме тепер / не вистачає / твого імені та лиця»
[14].

Діалоги також є важливим елементом кінонарративу в поезії Жадана. Він вміло використовує діалоги між персонажами, які можуть бути жвавими, автентичними та емоційно насиченими, створюючи враження діалогової сцени у фільмі. Автор звертається до коханої, вживаючи конотативно насичені синонімі-дієслова: *«Добре, добре, знищуй листи, / стирай номери, пали мости, / просто стирай, просто громи, / ми вдосталь мали цієї зими. / Знищуй коди, знищуй замки, / теплі промені серед ріки, / знищуй підозри, знищуй сміх, / довіра сходила на нас усіх, / тому знищуй те, що дісталось тобі, / те, що вигадалося в боротьбі, / те, що втратилося без жалю, / те, що я і дотепер люблю. / Стирай адреси та імена, / ти й далі лишаєшся така одна, / таких як ти важко знайти, / пали ці нікому не потрібні мости, / пали книги, пали словники, / готельні чортові рушники, / постіль зі слідами чорнил, / ошмаття прапорів та вітрил, / знищуй голос, знищуй слова, / ти далі будеш так само жива, / знищуй усе, що створила сама. / Все буде добре. Триває зима. / Забудь кожен із осінніх домів, / забудь усе, що я умів, / забудь усе, що вміла ти, / пали ці обірвані мости, / випалюй сліди поразок і втрат, / раптом захочеш повернутись назад, / раптом згадаєш собі ще раз, / після всіх проклять і образ»* [14].

13

У цьому прикладі діалогове звернення до коханої виконує кілька ролей у створенні нарративу та розвитку сюжету: дозволяють автору розкрити характери та внутрішні світи персонажів через їхні висловлювання, реакції та взаємодії між собою; можуть відкривати мотивації, думки, почуття та цілі персонажів, що робить їх більш реалістичними та комплексними; можуть бути використані для розкриття подій, розвитку сюжетної лінії та передачі необхідної інформації глядачеві або читачеві; відтворюють атмосферу та настрій оповіді, додають гумор, напруження, драматичність або інші емоційні елементи.

Сергій Жадан у поетичному доробку використовує синекдоху, яка у його поезіях перетворюється в елемент кінематографії. Він вживає опис частини замість цілого, цим самим створюючи елемент кадрування поезії. Це дозволяє

поетові вибрати саме ті образи, деталі, елементи або сцени, які відповідають його творчому наміру та сприяють створенню бажаної атмосфери або ефекту. Кадрування допомагає поетові створити візуальні образи в мові. Воно включає в себе вибір деталей, описів та метафор, які допомагають уявити образи в уяві читача, дозволяє поетові розташовувати ці образи у вірші таким чином, щоб вони створювали виразний та ефективний візуальний ефект: *«Візьми лише найважливіше. Візьми листи. / Візьми лише те, що зможеш сама нести. / Візьми рушники та ікони, візьми срібні ножі, / візьми дерев'яні розп'яття, золочені муляжі»*; *«Музика, очерет, / на долоні, руці. / Скільки пройде комет / крізь понадхмарр'я ці»* [14].

Один з найбільш відомих прикладів кінонарративу в поезії Жадана – це його вірш «Птах» з збірки «Месопотамія». У цьому вірші він використовує кадри, які можна бачити в кінофільмах: «розмиті кадри», «порвані кадри», «просвітлені кадри». Він також використовує діалоги між персонажами, які взаємодіють один з одним відповідно до сюжету вірша: *«Летить птах над чорною водою. / Кружляє птах над нашою бідюю. / Над нашою свободою. / Голос чоловічий чує за собою: / Душе пташина, пташина тіне, / земля єдина і небо єдине. / Небо над нами лише відчиняється, / для нас із тобою все лише починається»* [13, с. 24].

14

Отже, кінонарратив є одним з відмітних рис стилю поезії Сергія Жадана, сучасного українського письменника. Він використовує елементи кінематографії, такі як кадри, діалоги, рух та ефекти, для створення особливого нарративного досвіду в своїх віршах.

2.2. Кінонарратив у прозі Сергія Жадана

Кінонарратив є важливим елементом в прозі Сергія Жадана, відомого українського письменника. Жадан використовує кінонарративні техніки, щоб створити особливий нарративний стиль, який відрізняється від традиційних прозових форм.

Один з основних елементів кінонарративу в прозі Жадана – це використання кінематографічних термінів та ефектів. Він описує сцени як «плівку», «кадр», «перемотування», «повторення», надаючи його текстам візуальної яскравості та руху. Він також використовує елементи кіносценарію, такі як діалоги між персонажами, описи місць дії та руху героїв, що робить його текст більш динамічним та захоплюючим.

Крім того, Жадан використовує власний стиль монтажу, коли він змінює перспективи та точки зору, переходить від одного сюжетного стрижня до іншого, створюючи ефект переплетення різних історій та відтворюючи кінематографічний монтаж в тексті.

Жадан також використовує кінонарратив, щоб висвітлити сучасні соціальні проблеми, такі як війна на сході України, міграційні процеси, національна ідентичність та інші. Він розповідає історії своїх персонажів, використовуючи кінематографічні ефекти, щоб передати їхні емоції, стан та долю.

Один з яскравих прикладів медіарозповіді в прозі Жадана – це його роман «Ворошиловград», де він використовує різні техніки кінематографа для створення нарративного досвіду. У цьому романі він використовує кадри, які можна бачити в кінофільмах, описуючи сцени дії з різних камерних кутів, змінюючи ракурси та погляди розповідача.

Він також використовує діалоги між персонажами, які взаємодіють один з одним, відтворюючи їхні репліки, як у сценах з фільму.

Роман «Ворошиловград» було екранізовано в 2018 році. Зрежисований Я. Лодигіним твір є прикладом медійного переміщення, коли зразок одного мистецтва (роман) перекодовується засобами іншого й реалізується як новий медіапродукт (фільм). Уміле використання кінематографічних прийомів є основоположним для візуалізації написаного тексту. Наприклад, на початку твору письменник велику увагу приділяє телефонному дзвінку, що супроводжується розлогим описом «диявольського апарату» [5, с. 78]. У кіноверсії ж цей епізод передано, насамперед, за допомогою звуку, що виникає з

порожнечі й темряви, оскільки, крім звуку, немає жодного зображення (чорний екран); після декількох секунд камера охоплює макро-великий план, на якому представлено важливу деталь – телефон, а на загальному (задньому) плані – головного героя. Відповідно камера поступово рухається в бік Германа, який уже веде перемовини з другом: *«Телефони існують, аби повідомляти ними різні неприємності. Телефонні голоси звучать холодно й офіційно, офіційним голосом простіше переказувати погані новини»* [10, с. 3]; *«Я спав в одязі. В джинсах і розтягнутій футболці. Прокинувшись, ходив кімнатою, перевертав порожні пляшки з-під лимонаду, склянки, банки й попільниці, залиті соусом тарілки, взуття, злісно давив босими ногами яблука, фісташки й жирні фініки, схожі на тарганів. Коли винаймаєш помешкання і живеш серед чужих меблів, вчишся ставитись до речей обережно. Я тримав удома різний мотлох, мов перекупник, ховав під канапою грамофонні платівки й хокейні ключки, кимось залишений жіночий одяг і десь віднайдені великі залізні дорожні знаки. Я не міг нічого викинути, оскільки не знав, що з цього всього належить мені, а що є чужою власністю. Але з першого дня, від тієї миті, як я сюди потрапив, телефонний апарат лежав просто на підлозі серед кімнати, викликаючи ненависть своїм голосом і своїм мовчанням. Лягаючи спати, я накривав його великою картонною коробкою. Зранку виносив коробку на балкон.*

16

Диявольський апарат лежав посеред кімнати і нав'язливим тріскотом повідомляв, що я комусь потрібен» [10, с. 3].

Широкі описи простору роману в фільмі відтворюються також за допомогою почергового заміщення одного плану іншим. Для зображення високих пагорбів і природи Донбасу камера поступово підіймається вгору й знімає дальній план (героїв представлено як крихітних створінь на тлі безмежного ландшафту). Фокусування уваги на окремому кадрі відіграє важливу роль для потрактування характерів головних героїв: *«Зелені пагорби тяглись по обидва боки траси, травень був теплий і вітряний, птахи перелітали з одного*

поля на інше, пірнаючи галасливими зграями в повітряні потоки. Попереду, на обрії, сяяли білі багатоповерхівки, над якими палало червоне сонце, схоже на гарячий баскетбольний м'яч» [10, с. 31].

Деталізовані письмові описи зовнішності, деталей, простору в романі представлено за допомогою кінематографічних прийомів у фільмі, таких як заміщення різних планів, фокусування уваги на одному предметі протягом певного часу, чергування кадрів. Варто наголосити, що монтажна композиція характерна не тільки для фільму, а й для роману, що полегшує роботу з цими творами мистецтва: *«Кухня, коридори і навіть ванна цього напівзруйнованого помешкання були забиті довоєнними меблями, потріпаними книгами та стосами журналу «Огонёк». На столах, стільцях і просто на підлозі було звалено посуд та кольорове дрантя, до якого Федір Михайлович ставився ніжно і викидати не дозволяв. Ми не викидали, тож до чужого мотлоху додався ще й наш. Шафки, полиці й шухляди столу на кухні були заставлені темними пляшками та слоїками, в яких спалахували олія та мед, оцет і червоне вино, що в ньому ми гасили недопалки. Столом перекочувались волоські горіхи й мідні монети, пивні корки й гудзики від армійських шинель, з люстри звисали старі краватки Федора Михайловича» [10, с. 52].*

Хронотоп як важливий чинник організації художнього тексту в романах Сергія Жадана виписано масштабно. Соціально-історичний час романів відтворюється за допомогою просторових характеристик.

Важливе семантичне навантаження в цьому ключі належить описам інтер'єрів, екстер'єрів та пейзажів. Відповідно у «Ворошиловграді» автор відтворює життя людей середнього віку наприкінці 1990-х років, а в «Інтернаті» – розвиток подій на Сході України в 2015 році. В основі художньо змодельованого часопростору лежить амбівалентність понять своє / чуже, розмежування яких залежить від переміщення головних героїв і сприйняття ними навколишньої дійсності: *«Паша обходить будинок, розмоклою стежкою пробирається між деревами. Будинок вони все життя ділили з якимось*

залізничним працівником. Півбудинку належало йому, пів – дружній Пашиній родині: татові, мамі, Паши, сестрі. Років п'ятнадцять тому, коли ще всі жили разом, залізничний працівник свою половину спалив. Устигли загасити. Чорні дерева в снігах, гостре гілля на тлі червоного неба – за парканом починається вулиця, білі сусідські будиночки, де-не-де жовті апельсини електричних вогнів, сади, огорожі, комини, з яких здіймаються дими, ніби це втомлені чоловіки стоять і розмовляють на морозі, випускаючи з легень теплий січневий дух. Вулиці порожні, ніде нікого, лише на станції час від часу зчіплюються вагони, металом об метал, наче хтось переставляє залізні меблі. І ще з півдня, з боку міста, цілий день, від ранку, важкі одиночні вибухи – то інтенсивніше, то розсіяніше. Луна високо розходитьсь повітрям, акустика взимку перекручена, до кінця важко зрозуміти, звідки летить, де падає. Свіже повітря, запах вогких дерев, напружена тиша» [12, с. 43].

Отже, кінонарратив є одним з відмітних рис стилю прози Сергія Жадана, українського письменника. Він використовує елементи кінематографії, такі як кадри, монтаж, рух та ефекти, для створення особливого нарративного досвіду в своїх прозових творах. У його романах та оповіданнях можна відзначити використання кінонарративу в різних аспектах. Одним з таких аспектів є нарративна структура, яка нагадує сценарій кінофільма. Він використовує кадри, монтаж та різні точки зору, щоб створити складну структуру твору, яка взаємодіє зі сприйняттям читача аналогічно до перегляду фільму.

ВИСНОВКИ

Отже, кінонарратив у літературі – це спосіб оповідання подій та розповідання історії, який має деякі риси, характерні для кінематографу. У літературі, автор може використовувати різні техніки та стилістику, що нагадують кінонарратив, щоб створити візуальні ефекти, передати динаміку дії та зробити читання більш захоплюючим.

Основні риси кінонарративу у творчому доробку Сергія Жадана:

1. Візуальність: автор використовує деталі, описи та образи, щоб створити візуальні образи для читача, ніби він дивиться фільм. Автор може використовувати яскраві кольори, живописні деталі та візуальні ефекти, щоб передати образи та атмосферу подій.
2. Динаміка дії: письменник може використовувати короткі речення, різноманітні ритми та змінювати темп оповідання, щоб передати динаміку дії, яка нагадує кадри в кіно.
3. Рух: кінонарратив використовує активний рух подій та ритм, щоб передати енергію та напруження історії.
4. Елементи зорової та звукової реалізації, такі як описи місця дії, зовнішній вигляд та взаємодію персонажів, діалоги та внутрішні монологи героїв, а також описи емоцій, настроїв та динаміки подій.
5. Синекдоха: використання прийому «частини замість цілого» як прийом кадрування подій.

Кінонарратив в творчості Сергія Жадана, українського письменника та поета, відображає сучасне українське суспільство, його проблеми, настрої та конфлікти. Жадан використовує живий, виразний мовний стиль, що властивий його прозі та поезії, щоб створити насичені образи та сцени, які могли б бути реалізовані в кінематографічному форматі.

АНОТАЦІЯ

A perspective is an historically and culturally inspired interpretation of some aspect of the world from a certain position. In the literary genre, the narrative is a linear presentation of facts and events in the literary genre, i.e. the way it was written by an autograph. Literary types are the extraction of elements of cinematic language ,

technique and art in literary forms. This can include visual description, depictions of beauty and action, conversations between characters, changes in sound and time frames, which creates the use of dynamics and rhythm, similar to cinematographic techniques. In addition, Zhadan copies elements of metatext in his images, with Reflections and poetics of music and pop-klytyi, which will give it a nautical and different from the lattice of duplications. One of the cinema of cinematic y poetry of the poetry is the depiction paphic scene. He often writes detailed descriptions of visual images, like in a film, that tease out the visual aspects of events and the experiences of the characters. This can create a sense of liveliness and plasticity in poetry, giving it a cinematic touch.

СПИСОК	ВИКОРИСТАНИХ	ДЖЕРЕЛ
1. Бехта І.А. Авторське експериментаторство в англomовній прозі ХХ століття.	Львів	: ПАІС, 2013. 268 с
2. Бондар А. Небезпечний кінематограф Сергія Жадана / А. Бондар //		

[післямова до зб. «Історія культури початку століття»]. – К. : Критика, 2003. – С. 77–88.

3. Бондаренко С. Сергій Жадан: «Вірші мені дорожчі, а прозу вважаю вагомішою». Літературна Україна. 2011. 17 лист. URL : [www.reglibrary.mk.ua/arc/jad\[anserg.doc](http://www.reglibrary.mk.ua/arc/jad[anserg.doc).

4. Голобородько Я. Легітимація українського андеграунду. «Депеш Мод» як «Modern Talking» Сергія Жадана. Дзеркало тижня. 2005. № 33. С. 18.

5. Гром'як Р.Т. Літературознавчий словник-довідник. Київ : ВЦ «Академія», 2006. 752 с.

6. Данчишин Н. В Інтернаті «нікого не шкода». Рецензія на роман Сергія Жадана. URL : <https://artefact.org.ua/literature/v-internati-nikogo-ne-shkodaretsenziya-na-roman-sergiya-zhadana.html>.

7. Деркач Л. Інтерференція дискурсу наратора і дискурсу персонажа у прозі В. Підмогильного / Л. Деркач // Актуальні проблеми філології та перекладознавства: збірник наукових праць / [ред. кол.: В. В. Левицький, Л. І. Белехова та ін.]. – Хмельницький, 2007. – Частина 1. Випуск 3. – С. 158–162.

8. Деркач Л. Трансформація подорожі міфологічного героя у структурі наративної моделі роману «Місто» / Л. Деркач // Слово і час. – 2007. – № 4. – С. 12–18.

9. Жадан С. Anarchy in the UKR. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2014. 240 с.

10. Жадан С. Ворошиловград: роман; Бігти, не зупиняючись: оповідання. Харків : Фоліо, 2015. 316 с.

11. Жадан С. Депеш мод. Харків : Фоліо, 2014. 229 с.

12. Жадан С. Інтернат: роман. Чернівці : Меридіан Черновіц, 2017. 336 с.

13. Жадан С. Месопотамія: збірка оповідань і віршів. Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. 288 с.
14. Жадан С.В. Нові вірші URL: http://bukvoid.com.ua/library/sergiy_zhadan/novi_virshi/1.html
15. Кушнірова Т.В. Наративні стратегії у романних формах кінця XX – початку XXI століття. Полтава : Видавництво «Сімон», 2018. 121 с.
16. Магдиш О. Автор-персонаж у подорожньому нарисі Сергія Жадана «Anarchy in the UKR». URL: [file:///C:/Users/admin/Downloads/lvk_2011_21\(2\)__31.pdf](file:///C:/Users/admin/Downloads/lvk_2011_21(2)__31.pdf).
17. Мацевко-Бекерська Л.В. Наратив як засіб організації просторово-часової конфігурації літературного твору. Вісник Львів. ун-ту ім. І. Франка. Львів : Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, 2011. Вип. 18. С. 52–59.
18. Основи наратології : хрестоматія до дисципліни (вибрані статті) / уклад. Р. Л. Савчук. – Івано-Франківськ : ПНУ, 2019. – 40 с.